

Vergaderjaar 2024–2025

36 659

Zelfbeschikkingsrecht

Nr. 1

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 november 2024

Zelfbeschikking betekent de regie over je eigen leven kunnen voeren. Dat is helaas niet voor iedereen vanzelfsprekend. In sommige gemeenschappen hebben collectieve (vaak patriarchale) normen en waarden zoveel invloed dat het zelfbeschikkingsrecht van het individu onder druk kan komen te staan. Je kunt dan bijvoorbeeld niet zelf in vrijheid keuzes maken over de relaties die je aangaat, over je opleiding of baan, over je geloof of over welke dromen je besluit na te jagen.

In sommige situaties kan een inperking van het zelfbeschikkingsrecht ernstige en strafbare vormen aannemen zoals huwelijksdwang, achterlating, vrouwelijke genitale verminking of eengerelateerd geweld. Deze schadelijke praktijken gaan alle perken te buiten en veroorzaken veel leed bij de slachtoffers. Ik vind het niet acceptabel dat dit voorkomt. Het kabinet wil zich er met volle kracht voor inzetten dat dergelijke praktijken uitgebannen worden.

Als kabinet staan wij achter de mensen die worden onderdrukt door hun eigen gemeenschap. Om deze mensen te ondersteunen, zet het kabinet stevig in op een integrale ketenaanpak. We willen deze vreselijke praktijken een halt toe roepen. Hierbij werk ik samen met mijn collega's van VWS, OCW, BZ, A&M en J&V. Wij zetten in op preventie, signalering, hulpverlening en waar nodig inzet via het strafrecht. Schadelijke praktijken zijn strafbaar en in strijd met de fundamentele waarden en verworvenheden van de Nederlandse rechtsstaat. Deze waarden zijn verankerd in onze Grondwet, zijn niet onderhandelbaar en gelden voor iedereen in Nederland.

Vanuit SZW zet ik in op het voorkomen van dit soort afgrijselijke praktijken omdat elk slachtoffer er één te veel is. In aansluiting op de preventieve aanpak via voorlichting over het zelfbeschikkingsrecht in de azc's en kennisoverdracht via het inburgeringstraject, waar de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid mee bezig is, zet ik in op het bevorderen van een

verandering «van binnenuit» in deze migrantengemeenschappen met mensen die zelf onderdeel zijn van zulke gemeenschappen. Werken aan de verandering van normen van binnenuit is een bewezen effectieve manier om te zorgen dat mensen hun gedrag daadwerkelijk veranderen.¹ Het is een essentiële schakel in de totale ketenaanpak waarbij de inzet zowel gericht is op mensen die mogelijk slachtoffer worden van de inperking van hun recht op zelfbeschikking, als op mogelijke daders en de rol van de (druk vanuit de) gemeenschap.

Deze aanpak staat beschreven in het Meerjarenplan Zelfbeschikking 2022–2025² (hierna: MJP). In dit MJP is toegezegd u jaarlijks per brief te informeren over de voortgang. Met deze brief geef ik, mede namens de Staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (portefeuille Emancipatie), invulling aan die toezegging.

In deze brief informeer ik u ook over de toezegging van de Minister van SZW tijdens het debat Inburgering en Integratie van 27 maart jl. om met het Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd geweld (hierna: het LEC EEG) in gesprek te gaan over de signalen dat het grootste deel van de casuïstiek van eergerelateerd geweld Syrische meisjes en vrouwen betreft.

Er zijn geen landelijke cijfers beschikbaar over mensen die onderdrukt worden in gesloten gemeenschappen. Wel zijn er registratiecijfers beschikbaar op het terrein van eergerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating en huwelijksgevangenschap. Ook zijn er schattingscijfers beschikbaar over vrouwelijke genitale verminking (VGV), huwelijksdwang en achterlating. In onderstaand kader staan enkele cijfers weergegeven.

Eergerelateerd geweld³

- Uit het Jaarverslag van het Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd Geweld (LEC EGG) blijkt dat er in 2023 619 zaken binnen kwamen waarbij een eermotief werd vermoed. Overzicht: in 2020 (569 zaken), 2021 (628), 2022 (594).
- De meeste zaken zoals gemeld bij het LEC EGG speelden zich in 2023 af in een Syrische (164 zaken) Turkse (101 zaken), Marokkaanse (83 zaken) context af.

Vrouwelijke genitale verminking (VGV)

- Uit het prevalentie-onderzoek van Pharos blijkt dat er in Nederland naar schatting ruim 41.000 vrouwen wonen die een besnijdenis hebben ondergaan. *Naar schatting* lopen 4200 meisjes de komende 20 jaar risico op besnijdenis in Nederland.
- De meisjes van de tweede generatie die dit risico lopen zijn vooral afkomstig uit Somalië (45%), Egypte (15%), Ethiopië (8%), Sierra Leone (8%) en Guinee (6%).

Huwelijksdwang en Achterlating

Landelijke cijfers van huwelijksdwang en achterlating zijn niet tot nauwelijks beschikbaar. Deze geweldsvormen blijven vaak verborgen. Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) en het LEC EGG hebben in de afgelopen jaren de volgende meldingen ontvangen:

¹ Felten & Taouanza, 2018, Wat werkt bij het verminderen van discriminatie?

² Kamerstukken II, vergaderjaar 2022–2023, 35 341 en 32 175, nr. 17

³ Eergerelateerd geweld wordt alleen geregistreerd onder mensen met een migratieachtergrond.

- Het LKHA heeft in 2022 3 meldingen ontvangen van huwelijksdwang, 4 meldingen van huwelijksdwang en achterlating en 43 meldingen van achterlating.
- Daarnaast 67 adviesvragen over huwelijksdwang in Nederland, 18 over kindhuwelijken, 21 over huwelijksdwang en achterlating, 8 over huwelijkse gevangenschap.
- Het aantal meldingen fluctueert jaarlijks. Zo is het aantal meldingen in augustus 2023 hoger dan in augustus 2022.
- Het LEC EGG heeft in 2017 28 zaken behandeld met een vrees voor huwelijksdwang. Hiervan hadden 8 zaken betrekking op een kindhuwelijk.
- Huwelijksdwang komt voor in verschillende etnische en religieuze gemeenschappen (uit): Afghanistan, Bosnië, Bulgarije, Egypte, India, Indonesië, Irak, Iran, Koerdisch, Marokko, Pakistan, Polen, Somalië, Turkije, en Surinaams/ Hindoeïsten en onder Sikhs en Roma.

Terugblik Meerjarenplan Zelfbeschikking

De inzet van het MJP is één van de vervolgacties van de Actieagenda Schadelijke Praktijken die eind 2022 is voltooid. Daar de maatschappelijke opgave voor het voorkomen en bestrijden van deze vormen van geweld blijft bestaan, gaat het kabinet onverminderd voort met de inzet hierop.

Met het MJP is een bepaalde weg ingeslagen waarbij de beschikbare € 1,3 mln. voor de periode 2022–2025 grotendeels is ingezet op methoden waarvan we uit onderzoek weten dat ze effectief zijn, en daarnaast op enkele pilots om bijvoorbeeld nog beter te onderbouwen hoe we vrouwen met een migratieachtergrond in een afhankelijkheidssituatie kunnen ondersteunen naar financiële zelfredzaamheid en participatie. De bedragen die verderop in deze brief worden genoemd, zijn onderdeel van de huidige beschikbare middelen uit het MJP.

Zoals eerder aangegeven in het MJP blijkt uit het onderzoek van het Verweij-Jonker Instituut⁴ dat verreweg het grootste aantal slachtoffers van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap in een afhankelijke financiële situatie verkeert en niet over een eigen inkomen beschikt.

In het MJP verwijst mijn voorganger ook naar het Jaarrapport Integratie 2020 van het CBS⁵ waarin is te zien dat diverse groepen vrouwen met een migratieachtergrond achterblijven qua sociaaleconomische positie ten opzichte van vrouwen zonder migratieachtergrond. Het gaat hierbij vooral om Nederlandse vrouwen met herkomst uit Marokko, Afghanistan, Eritrea, Somalië, Irak en Syrië die relatief vaker uitkeringsafhankelijk zijn of geen inkomen hebben. De inzet in het MJP is aanvullend op de acties genoemd in het Actieplan Arbeidsdiscriminatie 2022–2025 en de acties uit de Werkagenda Voor een Inclusieve Arbeidsmarkt. Met deze inzet geef ik tevens invulling aan het amendement van lid Becker (VVD) ingediend bij de begrotingsbehandeling van 2022 gericht op de bevordering van de financiële zelfstandigheid van vrouwen in een afhankelijkheidssituatie in gesloten gemeenschappen.⁶

⁴ Verweij Jonker Instituut, 2014, «Zo zijn we niet getrouwd»: een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap

⁵ In het Jaarrapport Integratie 2020 van het CBS wordt nog de oude CBS-categorisering naar herkomst gehanteerd.

⁶ Kamerstukken II, vergaderjaar 2021–2022, 35 925 XV, nr. 32

Het MJP is uitgewerkt via vier actielijnen en een evaluatie. Hieronder licht ik kort het doel en de stand van zaken toe per actielijn. In de bijlage is meer gedetailleerde informatie over de voortgang opgenomen:

Actielijn 1 Inzet op verandering van binnenuit

- **Alliantie Verandering van Binnenuit 2.0**
Samen met de Staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ondersteun ik de Alliantie Verandering van Binnenuit 2.0, met een bedrag van € 400.000. Deze alliantie is een samenwerkingsverband tussen Movisie, het Consortium Zelfbeschikking⁷ en LCC+.⁸ De alliantie werkt aan het realiseren van gendergelijkheid en lhbtq+ acceptatie in de Nederlandse samenleving. De alliantie zet in op het bevorderen van een normverandering «van binnenuit» in gesloten gemeenschappen, via getrainde «voortrekkers» die zelf hun wortels hebben in zulke gemeenschappen. Jaarlijks organiseert de Alliantie ruim 100 bijeenkomsten.
- **Samenwerking Oranje Fonds**
Het Oranje Fonds heeft vorig jaar met financiële steun van SZW het programma «Zelfbeschikking: Jezelf Kunnen Zijn» opgestart. In totaal wordt aan zes initiatieven € 370.000 besteed gedurende twee jaar (2024–2025). Het Oranje Fonds draagt zorg voor de uitwisseling van ervaringen, kennisoverdracht en evaluatie. De gehonoreerde initiatieven zijn een goede vertegenwoordiging van de diversiteit binnen dit thema, zowel inhoudelijk als in de fase van ontwikkeling. De helft van de initiatiefnemers betreft migrantenorganisaties.

Actielijn 2 Bevorderen financiële zelfredzaamheid en duurzame participatie van vrouwen met een migratieachtergrond in een afhankelijkheidssituatie

- **Vergroten van kennis over geldzaken**
Ik heb Diversion opdracht gegeven om vrouwen in een kwetsbare positie te helpen financieel weerbaar te worden door hun kennis over geldzaken en over de risico's van financiële afhankelijkheid te vergroten. Diversion maakt hiervoor gebruik van de bewezen effectieve interventie «Kiezen voor Werk?». Deze interventie traint vrouwen om bewuste keuzes te maken over werk en geld en om onderwerpen zoals financiële (on)afhankelijkheid bespreekbaar te maken met hun omgeving. De trainingen zijn gegeven bij verschillende vrouwenorganisaties in Amsterdam en Den Haag.
- **Stap naar participatie**
Ik heb Netwerkpro opdracht gegeven voor een tweejarige pilot, voor het doen van onderzoek naar de belemmeringen en behoeften van vrouwen uit gesloten gemeenschappen; het trainen van tenminste 40 vrouwen in een empowerment-, netwerk- en sollicitatieprogramma en het opstellen van een roadmap voor gemeenten.

Actielijn 3 Zelfbeschikking in de opvoeding

Om ouders te ondersteunen bij opvoedingsvragen die samenhangen met het thema zelfbeschikking heb ik subsidie gegeven aan Movisie om een

⁷ Het Consortium Zelfbeschikking wordt gecoördineerd door het Inspraakorgaan Turken en bestaat verder uit Stichting Kezban, Federatie van Somalische associaties in Nederland (FSAN), Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders (SMN), Stichting Landelijke Werkgroep Mudawwanah, HTIB (Turkse arbeidersvereniging in Nederland) en Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON).

⁸ LCC+ bestaat uit het Landelijk Coördinatiepunt groepen kerk en homoseksualiteit, Christen-Queer, Verscheurd, Homo in de Klas en European Forum of LGBT Christian Group).

module «Opvoeding en zelfbeschikking» te ontwikkelen voor formele en informele opvoedingsondersteuners. Het doel is ouders handvatten te bieden om om te kunnen gaan met culturele of religieuze dilemma's die spelen bij de opvoeding van jongens en meisjes. Inmiddels is een train-de-trainer cursus gegeven aan sleutelpersonen en zijn vier oudergroepen georganiseerd.

Actielijn 4 Verhogen cultuur- en gendersensitiviteit professionals en vrijwilligers betrokken bij aanpak geldzorgen, armoede en schulden

Deze actielijn is nauw verweven met de Aanpak geldzorgen, armoede en schulden 2022–2025 van SZW. Het doel van deze actielijn is om de culturele en gendersensitiviteit van de huidige en de toekomstige professionals in de dienstverlening op het terrein van geldzorgen, armoede en schulden te bevorderen. Cultuur- en gendersensitief werken maakt dat personen (nadrukkelijk ook vrouwen) met een migratieachtergrond, waaronder ook uit gesloten gemeenschappen, beter worden bereikt.

Om dat doel te bereiken, is eerst geïnventariseerd of al modules werden aangeboden over diversiteitssensitief werken en of daarop aan te sluiten was met een aanpak specifiek voor gesloten gemeenschappen. Omdat dit niet het geval bleek, heeft de Minister van SZW opdracht gegeven aan ECBO (toekomstige professionals) en Significant (huidige professionals) voor respectievelijk het ontwikkelen van een aanbod voor diversiteitssensitief werken binnen de betrokken opleidingen en een haalbaarheidsonderzoek naar een lerend netwerk voor gemeentelijke professionals.

Evaluatie

Ik heb De Beleidsonderzoekers de opdracht gegeven voor een onafhankelijke evaluatieonderzoek om te bepalen in hoeverre de doelen uit het MJP zijn bereikt en hoe de individuele projecten hieraan hebben bijgedragen. Ik verwacht het evaluatierapport in het eerste kwartaal van 2026 aan uw Kamer te kunnen aanbieden.

Toezeggingen:

- LEC EGG: tijdens het debat Integratie en Inburgering op 27 maart jl. heeft de Minister van SZW toegezegd in gesprek te gaan met het LEC EGG n.a.v. signalen dat het grootste deel van de casuïstiek van eengerelateerd geweld Syrische meisjes en vrouwen betreft. Inmiddels zijn samen met de ministeries van J&V en VWS gesprekken gevoerd met het LEC EGG en het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA). Ook is een verkennend gesprek gevoerd met Movisie, een vertegenwoordiger van Syrische sleutelpersonen, het GIS (Geloven in Samenleven) en het CMO (Contactpunt Moslims en Overheid). Uit deze gesprekken kwam het volgende naar voren:
 - Er is binnen de asielzoekerscentra (AZC's) inzet op preventie van eengerelateerd geweld. Zo krijgen alle bewoners binnen 15 dagen het rechten- en plichtengesprek waar onder andere artikel 1 van de Grondwet, huiselijk geweld en kindermishandeling, discriminatie en het doen van aangifte bij geweld aan de orde komt. Binnen 45 dagen volgen alle volwassen bewoners op een COA-locatie verplicht het programmaonderdeel Wonen en Leven. Eén module daarvan gaat over veiligheid. Hierin wordt aandacht besteed aan onder andere grondrechten, de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, vrouwenbesnijdenis, huiselijk geweld en kindermishandeling en waar men terecht kan voor hulp. Voor vergunninghouders heeft de Staatssecretaris van J&V vervolgens de introKNM-

training⁹ ter voorbereiding op uitstroom naar de gemeente met een module over de Nederlandse Grondwet, discriminatie, mishandeling, vrouwenrechten en lhbtq⁺-rechten.

- Meer inzet op preventie van huiselijk geweld, waaronder eerdergerelateerd geweld voor asielzoekers uit Syrië, maar ook uit andere landen, is volgens het COA en het LEC EGG gewenst. Het hierboven beschreven aanbod richt zich vooral op kennisoverdracht. Om effectiever te zijn, is meer herhaling nodig en naast feitelijke voorlichting over rechten en plichten, een aanpak gericht op normverandering van binnenuit. De inzet van sleutelpersonen is daarbij essentieel, bleek uit de gesprekken. In het hoofdlijnenakkoord (bijlage bij Kamerstuk 36 471, nr. 37) is opgenomen dat schadelijke praktijken zoals huwelijksdwang en vrouwelijke genitale verminking worden aangepakt en het optreden tegen eerdergerelateerd geweld wordt versterkt. Met mijn collega's van J&V, A&M en VWS bespreek ik hoe we deze aanpak kunnen versterken.
- De Staatssecretaris van OCW komt in Q1 2025 met de tijdens het Commissiedebat Emancipatie op 3 april jl. (Kamerstuk 30 420, nr. 410) door de toenmalige Minister van OCW toegezegde tussenevaluatie over de middelen voor de alliantie Verandering van Binnenuit, naar aanleiding van een vraag van het lid Becker (VVD), naar de monitoring door OCW van de gelden uit het amendement-Becker, die zijn vrijgemaakt voor organisaties die strijden tegen culturele onderdrukking van vrouwen en lhbtq⁺personen. In dit verband geeft SZW onder andere € 400.000 steun aan OCW voor de Alliantie Verandering van Binnenuit 2.0.
- Haalbaarheidsstudie: In de vorige voortgangsbrief MJP Zelfbeschikking van september 2023 heeft mijn voorganger toegezegd een haalbaarheidstudie te laten uitvoeren om te bezien of en zo ja hoe, onderzoek naar aard en omvang van huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap mogelijk is. Waarbij beperkingen – zoals discrepantie tussen het aantal slachtoffers dat in beeld is en de schattingen van werkelijke aantallen – in belangrijke mate kunnen worden ondervangen. De Staatssecretaris van VWS heeft – mede naar aanleiding van deze toezegging – Pharos subsidie verleend om de omvang en risico's van huwelijksdwang, huwelijksgevangenschap, achterlating, eerdergerelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking in Nederland in kaart te brengen. Ook brengt Pharos de sociale normen in kaart die aan deze praktijken ten grondslag liggen. De resultaten van het kwantitatieve deel van het onderzoek worden in het najaar van 2024 verwacht; de resultaten van het kwalitatieve deel eind 2025.

Vooruitblik

Het kabinet heeft in het regeerprogramma (bijlage bij Kamerstuk 36 471, nr. 96) een actieagenda Integratie aangekondigd die onder meer voorziet in inzet op de aanpak van schadelijke praktijken en het versterken van de vrijheid om eigen keuzes te maken (zelfbeschikking). Daarbij maken we gebruik van de opgedane ervaring over wat werkt, met name de verandering van binnenuit, en willen we de ketenaanpak nog verder versterken.

Ik wil dat iedereen in Nederland, binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat, in vrijheid zijn of haar leven kan invullen. Inperking van het recht op zelfbeschikking, is onacceptabel en in de ernstige vormen ervan ook strafbaar.

⁹ Kennis van de Nederlandse Maatschappij

Het versterken van het (strafrechtelijk) optreden tegen schadelijke praktijken (J&V) is alleen mogelijk als potentieel onveilige situatiesesignaleerd worden door professionals, omstanders en slachtoffers en bewustzijn groeit. Wanneer signalen in beeld zijn, moeten professionals weten wat te doen en bij wie ze terecht kunnen (VWS en OCW). Om het geweld te stoppen en duurzaam op te lossen, is hulpverlening aan slachtoffers en plegers van groot belang, zowel nationaal (VWS) als internationaal (BZ). Preventie is essentieel door de hele keten heen met als belangrijk onderdeel inzet op een verandering van binnenuit door het veranderen van schadelijke genderstereotypen (SZW en OCW) binnen gesloten gemeenschappen.

Met de huidige inzet worden gesloten gemeenschappen onvoldoende bereikt. Ik ga samen met mijn collega's inzetten op het vergroten van het bereik en onderzoeken hoe we verandering van binnenuit nog verder kunnen versterken en welke aanvullende (keten)aanpak eventueel nodig is.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
J.N.J. Nobel

Actielijn 1 Verandering van binnenuit

- Alliantie Verandering van Binnenuit 2.0
Sinds de kick-offbijeenkomst van de Alliantie 2.0 in september 2023, zijn onder andere nieuwe, jonge dialoogleiders geworven en nieuwe groepen bereikt. De samenwerking tussen de «voortrekkers» vanuit de christelijke (lhbtq+) gemeenschap en uit de migrantengemeenschappen werkt volgens de projectleiders inspirerend en versterkend. Om te zorgen dat dialoogleiders werkzame methoden gebruiken, heeft Movisie de methodieken die de partners in de Alliantie in de praktijk gebruikten, wetenschappelijk onderbouwd, doorontwikkeld en samengebracht in een toolbox¹⁰.
- Oranje Fonds: Zelfbeschikking «Ruimte om jezelf te zijn» – overzicht initiatieven:
 - Stichting Voice of All Women (VOAW) richt zich op gemarginaliseerde vrouwen en gemeenschappen in Nederland die te maken krijgen met schadelijke praktijken als huiselijk en eengerelateerd geweld, achterlating, kinder- en ouderenmishandeling, kindhuwelijken, huwelijksdwang en gevangenschap, vrouwelijke genitale verminking, partnerkeuze, studiekeuze en andere vormen van zichtbare en onzichtbare beperkingen, dwang en geweld. VOAW voert het project zelfbeschikking uit gedurende twee jaar, met in totaal 30 geplande bijeenkomsten. Dit project richt zich op het bevorderen van zelfbeschikking onder 100 deelnemers uit diverse gemeenschappen buiten Rotterdam, voornamelijk uit vluchtelingen- en migrantengemeenschappen.
 - Stichting Oy Vey: met het project «Queer Jewish Joy» zet Oy Vey in op het bevorderen van inclusie van Joodse lhbtq⁺-personen in Joodse gemeenschappen in Nederland en daarnaast op het vergroten van de kennis over Joden en acceptatie binnen de lhbtq⁺-gemeenschap. Met als doelen Joodse lhbtq⁺-personen te versterken, beeldvorming positief te veranderen en uitsluitingsmechanismen in beide gemeenschappen tegen te gaan.
 - COC Nederland: het project «Zonder Stempel» is een samenwerkingsverband van COC Nederland, kennisplatform Vilans en belangenvereniging LFB. Zonder Stempel zet lhbtq⁺-personen met een licht verstandelijke beperking in hun kracht. Zonder Stempel zorgt voor coaching, kennis, uitwisseling en ontmoeting voor deze doelgroep. Dankzij Zonder Stempel staan deze mensen er niet meer alleen voor, zijn er mensen die aandacht vragen en opkomen voor deze doelgroep en worden zij zichtbaarder. Om de zorg voor deze doelgroep te verbeteren gaan lhbtq⁺-ervaringsdeskundigen samen met zorgprofessionals op pad om trainingen, presentaties en gastlessen te geven aan begeleiders bij zorginstellingen.
 - Stichting Sexmatters: het project «Sexmatters Academy» biedt goede scholing en persoonlijke begeleiding aan ervaringsdeskundige jongeren die bij de organisatie Sexmatters betrokken raken. Het werken met rolmodellen en ervaringsdeskundigheid is een belangrijk middel om de doelen te bereiken van de stichting Sexmatters. Sexmatters streeft naar een inclusieve en sociaal veilige samenleving waarin iedereen zichzelf kan zijn en er geen ruimte is voor grensoverschrijdend gedrag en gendergerelateerd geweld.
 - Stichting HIMILO: het project «Zelfbeschikking in relatie tot gezinsplanning en ongelijke behandeling» richt zich op mannen/vaders binnen de doelgroep van Arabischsprekende gesloten

¹⁰ <https://www.movisie.nl/tool/toolbox-verandering-binnenuit>

gemeenschappen, omdat zij van grote invloed zijn op (het gebrek aan) zelfbeschikking van vrouwen en meisjes. Getrainde sleutelpersonen voeren huiskamergesprekken met mannen, gericht op bewustwording en het bespreekbaar maken van kwesties rond zelfbeschikking. Vervolgens worden dialoogbijeenkomsten georganiseerd met mannen en vrouwen. HIMILO werkt samen met stichting Kezban en de Federatie Somalische Associaties Nederland (FSAN).

Actielijn 2 Financiële zelfredzaamheid vrouwen met een migratieachtergrond in een afhankelijkheidssituatie

Project Diversion

De trainingen zijn gegeven bij verschillende vrouwenorganisaties in Amsterdam en Den Haag. Diversion maakt gebruik van peer trainers die vanwege hun vergelijkbare achtergrond en gedeelde ervaringen aanvoelen hoe zij op een veilige manier het gesprek over financiële zelfredzaamheid kunnen openbreken. Om de duurzaamheid van de interventie te waarborgen worden medewerkers/vrijwilligers van betrokken vrouwenorganisaties opgeleid tot peer trainer. Sinds oktober 2023 is de interventie 12 keer uitgevoerd en daarmee zijn ruim 150 vrouwen bereikt. Ook zijn er 17 medewerkers/vrijwilligers van vrouwenorganisaties opgeleid tot peer trainer.

Diversion heeft onlangs het eindrapport gepresenteerd met de belangrijkste aanbevelingen voor verduurzaming, op basis van de uitkomsten en evaluaties van de trainingen. Uit de evaluatie blijkt onder meer dat de interventie goed aansluit bij de belevingswereld van de doelgroep, waarbij met name de rol van de peer trainer als rolmodel door de deelnemers werd gewaardeerd. Daarnaast wordt het aanbevolen om nauw samen te werken met grassroots vrouwenorganisaties die in staat zijn om deze moeilijk bereikbare doelgroep goed te bereiken.

Project Netwerkpro

In de periode van september 2023 tot april 2024 heeft Netwerkpro gewerkt aan het inrichten van het project, het samenstellen van een adviescommissie en het vormen van relaties met samenwerkingspartners. Hierbij gaat het om zowel formele als informele organisaties zoals de stadsdeelvoorzitter Oost van Amsterdam, de gebiedsmakelaar van Amsterdam-Oost, Cordaan Thuisdiensten, Stichting Home Empowerment (SHE) en ADE Eritrea. De tussenkomst van sleutelfiguren die het vertrouwen hebben van vrouwen die onzichtbaar zijn voor formele instanties, is daarbij essentieel gebleken. Daarnaast is het investeren in tijd en aandacht een vereiste om duurzame contacten te leggen met vrijwilligers. Inmiddels heeft Netwerkpro twee trainingen opgezet in Amsterdam Oost en West. Netwerkpro heeft hierbij samengewerkt met (vrouwen) organisaties die al een netwerk hebben opgebouwd in de buurten en gemeenschappen waar nog veel vrouwen thuis zitten en geïsoleerd leven. Met deze trainingen stuurt Netwerkpro op empowerment en het vergroten van het netwerk en worden vrouwen op toegankelijke manieren geholpen om concrete stappen te zetten naar zelfbeschikking via sollicitatietraining, kennismaking met werkgevers of vrijwilligerswerk. Het project loopt tot augustus 2025. Er zal een eindevent worden georganiseerd en een *roadmap* voor gemeenten worden gemaakt.

Actielijn 3 Opvoedingsondersteuning

Er is een Handboek voor de trainers opgeleverd en een train de trainer-cursus. Op verzoek van Movisie is het project verlengd van mei 2024 naar augustus 2024, omdat meer tijd nodig was voor de werving van de informele opvoedingsondersteuners. Inmiddels is er een train-de-trainer cursus gegeven aan een groep van zeven sleutelfiguren die op hun beurt per keer een groep van vijf tot tien ouders kunnen bereiken. In de projectperiode zijn vier oudergroepen georganiseerd over zelfbeschikking. Om de kennis en informatie uit de module ook aan professionele opvoedondersteuners in Centra voor Jeugd en Gezin over te dragen, heeft Movisie een video en podcast gemaakt over het thema zelfbeschikking in de opvoeding, inclusief diversiteitssensitief werken. In de podcast komen drie praktijkcasussen aan de orde: achterlating, huwelijksdwang en eer. Onder meer in de casus over huwelijksdwang krijgen professionals handvatten hoe ze ouders kunnen stimuleren om het open gesprek met hun kind te voeren, en worden ouders geïnformeerd over het recht op vrije partnerkeuze. Aanvullend heeft Movisie een informatief artikel geschreven met achtergrondinformatie en handvatten voor opvoedondersteuners over het thema Zelfbeschikking in de opvoeding, waar in de video/podcast naar verwezen wordt en andersom. Deze tekst heeft Movisie ook gepubliceerd op de website Jeugd en opvoeding | KIS. Dit inhoudelijk artikel en de video/podcast worden aangeboden aan relevante organisaties als NJi, NCJ, GGDGHOR, Sociaal Werk Nederland, migrantenzelforganisaties. Via sociale media zal er verdere bekendheid aan gegeven worden.

Actielijn 4 Diversiteitssensitieve dienstverlening op het terrein van armoede, geldzorgen en schulden

- Scan cultuursensitief werken met betrekking tot toekomstige professionals: binnen het MJP is door ECBO onderzoek gedaan naar het aanbod op het gebied van cultuursensitief werken binnen de opleidingen Social Work (mbo en hbo) en Sociaal Juridische Dienstverlening (hbo). Het doel van dit onderzoek was om te verkennen in welke mate de professionals van de toekomst – die mogelijk betrokken zijn bij de preventie en aanpak van geldzorgen, armoede en schuldhelpverlening – worden toegerust om cultuursensitief te kunnen werken en welke behoefte er is om het aanbod op het gebied van cultuursensitief werken binnen de opleidingen door te ontwikkelen. De scan is op 24 maart 2023 gepubliceerd op www.rijksoverheid.nl.¹¹
- Duurzaam inbedden van cultuur- en gendersensitief werken: op basis van de bovengenoemde scan is eind 2023 een project gestart gericht op het duurzaam inbedden van cultuur- en gendersensitief werken (met specifieke aandacht voor het recht op zelfbeschikking binnen gesloten gemeenschappen) bij de opleidingen Social Work (hbo) en Sociaal Juridische Dienstverlening (mbo). Met als doel dat toekomstige professionals beter in staat zijn om cultuur- en gendersensitief te werken, in het bijzonder bij de hulpverlening op het gebied van geldzorgen, armoede en schulden. Dit project wordt uitgevoerd door ECBO samen met de Hogeschool Utrecht (Lectoraat Schulden en Incasso).
- Verkenning cultuur- en gendersensitief werken door huidige professionals bij dienstverlening op het terrein van geldzorgen, armoede en schulden: binnen het MJP is door het onderzoeksbureau Significant verkend of een lerend netwerk een passende vorm is voor het versterken van het cultuur- en gendersensitief werken van professio-

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/03/24/scan-cultuursensitief-werken-met-betrekking-tot-toekomstige-professionals>

nals en vrijwilligers die betrokken zijn bij de aanpak geldzorgen, armoede en schulden. Ook is verkend of in een dergelijk lerend netwerk de focus kan liggen op het beter bereiken en ondersteunen van vrouwen uit gesloten gemeenschappen. De eindrapportage is op 12 april 2024 gepubliceerd op www.rijksoverheid.nl.¹² Ik ben op dit moment met het Kennisplatform Inclusief Samenleven aan het verkennen hoe we verder vorm kunnen geven aan de uitkomsten van dit onderzoek.

¹² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/04/12/eindrapportage-cultuur-en-gendersensitief-werken-bij-geldzorgen-armoede-en-schulden>